

ВСТУП

Управлінський облік посідає визначне місце у забезпеченні ефективної діяльності підприємств, організацій та установ. Він вирішує завдання організації належної інформації для прийняття менеджерами рішень щодо широкого кола питань як оперативного, так і стратегічного характеру. Цим визначається і значення дисципліни у формуванні професійних знань студентів, що навчаються за програмами навчання зі спеціальностей «Облік і аудит», «Фінанси і кредит», «Економіка підприємства» тощо.

Історія становлення управлінського обліку починається з початку XVIII ст., коли в Італії та Франції бухгалтерський облік як наука отримав управлінську орієнтацію. Його подальше поширення в практиці та наукових дослідженнях і накопичення критичної маси досвіду спричинило новий етап розвитку. У XIX ст. в США бухгалтерський облік було поділено на фінансовий та управлінський. Обґрунтування його на науковій основі здійснив Роберт Антоні. Він виділив такі основні функції управлінського обліку: оперативне управління, контроль та оцінку результатів роботи; планування і координацію розвитку підприємства.

З того часу управлінський облік вдосконалювався і в контексті формування методології вирішення завдань підвищення ефективності діяльності підприємств, і у напрямку розвитку методів та інструментів виконання закріплених за ним функцій.

Представлений у цьому посібнику матеріал спирається більшою мірою на досягнення американської школи управлінського обліку. Утім він не обходить передові досягнення європейської школи, а також враховує і вітчизняний досвід.

Структура матеріалу відповідає освітньо-професійній програмі підготовки бакалаврів та магістрів відповідних спеціальностей.

Викладення матеріалу починається з розгляду теоретичних основ організації управлінського обліку, що включає представлення управлінського обліку як складової інформаційної системи підприємства, коротку характеристику історії розвитку та сучасного стану управлінського обліку, висвітлення його особливостей порівняно з фінансовим обліком, різновиди організації управлінського обліку на підприємстві. Особливу увагу приділено етичним аспектам діяльності фахівців з управлінського обліку.

Далі, за традицією, розглядаються системи обліку і калькулювання витрат діяльності підприємств, у тому числі, за повними, змінними, а також нормативними витратами. Подається характеристика методів і принципів калькуляції, класифікація методів обліку витрат і собівартості залежно від об'єктів калькуляції, відмінності між калькуляцією собівартості з повним розподілом витрат і калькуляцією собівартості за змінними витратами, порівнюється вплив методів калькуляції собівартості на величину прибутку, описуються особливості організації обліку витрат у рамках різних методів калькулювання.

Наступну частину матеріалу присвячено питанням контролю та оцінювання результатів діяльності підприємств у рамках системи управлінського обліку.

По-перше, розглядаються методичні засади аналізу взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку, де представлено характеристику поведінки витрат, сутності методу «витрати-обсяг-прибуток» та подаються методи використання важливих інструментів аналізу: точки беззбитковості, маржинального запасу міцності, операційного левериджу тощо. По-друге, надається характеристика методам та прийомам аналізу релевантності інформації для прийняття управлінських рішень, у тому числі, значення облікової інформації для прийняття управлінських рішень, порядок формування релевантної та нерелевантної інформації, а також підходи до формування релевантної інформації в різних ситуаціях господарської діяльності (у процесі постачання, виробництва та реалізації продукції та послуг).

Окрему частину матеріалу відведено бюджетуванню та контролю витрат. Тут представлено сутність, підходи та принципи організації обліку і контролю витрат за центрами відповідальності; види бюджетів

та методи їх підготовки, а також структуру і принципи розробки основного бюджету підприємства та окремих його складових.

Важливе місце відведено спеціальним темам управлінського обліку. Серед них облік і управління витратами на забезпечення якості продукції чи послуг, трансфертне ціноутворення та забезпечення інформацією рішень у процесі інвестування. У контексті питань стратегічного управлінського обліку подається матеріал щодо його сучасного інструментарію та організації виконання функції контролінгу.

Для успішного проведення студентами самоконтролю отриманих теоретичних знань та практичних навичок організації управлінського обліку та аналізу кожна тема супроводжується переліком питань для перевірки знань, тестами, задачами та практичними ситуаціями. Щодо задач, які репрезентують найбільш поширені в практиці методи та інструменти аналізу, наведено розгорнуті розв'язки.

Крім того, до посібника включено словник дисципліни, який відображає сучасні визначення понять та термінів, що складають термінологічний апарат управлінського обліку.

Посібник містить 17 рисунків, 205 таблиць, питання для перевірки знань, 194 тестові завдання та 149 задач з різних тем управлінського обліку.